

Arvamuse avaldamine määruse eelnõule

Tervise Arengu Instituut (TAI) on läbi vaadanud Sotsiaalministeeriumi poolt arvamuse avaldamiseks esitatud määruse „**Väheintensiivsete psühholoogiliste sekkumiste rakendamise toetus**“ eelnõu.

Toetame Sotsiaalministeeriumi algatust kehtestada määrus väheintensiivsete psühholoogiliste sekkumiste (VIPS) rakendamise toetuse eraldamiseks.

Esitame siinkohal alljärgnevad märkused ja ettepanekud:

- 1) Juhime tähelepanu, et praeguse sõnastuse korral võib määruse tõlgendamisel tekkida valearusaam, et VIPS-i on võimalik rakendada ainult vaimse tervise probleemide varajaseks märkamiseks ja leevendamiseks, täpsemalt meeleolu ja ärevuse sümptomite leevendamisel. Kuigi eelnõu § 2 lõike 1 esimene lause sõnastab VIPS-i üldisemalt kui sekkumise, mis on suunatud “vaimse tervise probleemide varajaseks märkamiseks ja leevendamiseks”, kitsendab sama lõike punkt 1 VIPS-i eesmärgi juba üsna konkreetselt 15–64-aastaste inimeste meeleolulanguse ja ärevuse sümptomite varajasele tuvastamisele, abivajaduse hindamisele ja tõenduspõhisele abistamisele. Sama kitsendus kordub ka eelnõu § 4 punktis 2, kus räägitakse kättesaadavuse parandamisest just “meeleolulanguse ja ärevuse sümptomite leevendamisel”. Väheintensiivseid psühholoogilisi sekkumisi rakendatakse eelkõige levinud vaimse tervise raskuste puhul ja astmelise ravi osana, kuid neid on võimalik rakendada ka teistes valdkondades, nt krooniliste haiguste käsitluses.
- Soovitame eelnõu seletuskirjas täpsustada, et antud määrus ei kitsenda VIPS-i definitsiooni ega välista tõenduspõhiste VIPS-ide kasutamist teiste vaimse tervise seisundite käsitlemisel või teistes valdkondades, nt krooniliste haiguste käsitluses.
- 2) Eelnõu § 2 lõike 12 kohaselt on VIPS-spetsialist käesoleva määruse tähenduses spetsiaalse väljaõppe saanud inimene. Määruse kohaselt peab taotlejal olema vähemalt viiest VIPS-spetsialistist koosnev meeskond. Seejuures ei ole täpsustatud nõutud koormused – kas pakkuja peab kaasama viis täiskoormusega töötavat spetsialisti või võib kaasata viis väikese koormusega töötavat spetsialisti, kelle töökoormus kokku võrdub nt ühe täiskoormusega?
- Õigusselguse huvides soovitame seda täpsustada.
- 3) Eelnõu § 8 p 3 järgi peab taotluses kirjeldatud VIPS olema enne taotluse esitamist Eestis rakendatud. Samas ei ole täpsustatud ajaperiood, millest lähtuvalt võivad taotluse esitada ka need taotlejad, kes on VIPS-i Eestis rakendanud lühiajaliselt, nt üks kuu või alla selle ning ei ole veel rakendamise tulemusi.
- Kui see ettepanek on aktsepteeritav, võiks viidatud ajaperiood olla seletuskirjas täpsustatud.

- 4) Eelnõu § 10 lg 5 ütleb, et „Taotleja võib ühe VIPS-i kohta esitada ühe taotluse.” Samas ütleb eelnõu § 12 lg 4, et „Kui taotlus sisaldab mitut VIPS-i, hinnatakse neid individuaalse taotlusena.” Seda on võimalik tõlgendada, et ühelt poolt eeldatakse ühte taotlust ühe VIPS-i kohta, teiselt poolt lubatakse olukorda, kus ühes taotluses on mitu VIPS-i. Seletuskirjas on toodud selgelt välja, et „Taotleja võib esitada ühe taotluse ühe VIPS-i kohta, mis aitab vältida sama sekkumise mitmekordset taotlemist ning tagab taotluste selge ja võrreldava hindamise“.
- Soovitame täpsustada vastavalt eelnõu sõnastust.
- 5) Juhime tähelepanu, et määruse eelnõus esineb ristviitamisega seotud viga. Eelnõu § 13 lg 7 ütleb, et toetus makstakse välja kümne tööpäeva jooksul „lõikes 5 nimetatud käskkirja allkirjastamisest”. Kuid käskkirja allkirjastamist käsitleb tegelikult eelnõu § 13 lg 6, mitte lõige 5. Lõige 5 räägib võrdsete koondhinnete lahendamisest.
- Soovitame viited üle kontrollida.
- 6) Eelnõu § 15 p 3 lubab tagasinõuet, kui tegevust viiakse ellu „ebaprofessionaalselt”. See on avatud mõiste.
- Õigusliku selguse seisukohalt võiks see olla seotud konkreetsemate rikkumistega ning olla seletuskirjas täpsemalt kirjeldatud, näiteks metoodikast kõrvalekalle, nõutud supervisiooni puudumine, dokumenteerimiskohustuse rikkumine, riskihindamise nõuete eiramine jne.

Üldised tähelepanekud

- 1) Eelnõu kohaselt võivad toetust taotleda juriidilised isikud. Sellest tulenevalt on ka Tervise Arengu Instituudil (TAI) formaalne õigus taotlusvoorus osaleda. Seda järeldest toetab ka riigieelarve seaduse üldine loogika, mis ei välista riigiasutuse osalemist toetuse saajana. Samas eeldab TAI võimalik osalemine mitme olulise tingimuse täitmist. Esiteks tuleb vältida topeltrahastust, s.o sama tegevuse rahastamist mitmest allikast. Teiseks tuleb tagada, et toetust ei kasutataks TAI põhitegevuse dubleerimiseks. Kõige olulisem küsimus on siiski seotud huvide konflikti vältimisega. Juhul kui TAI osaleb taotlejana, peab olema üheselt ja kontrollitavalt eristatud tema võimalik roll taotlejana ning roll VIPS-ide hindaja, eksperdi või metoodilise suunajana.
- 2) Täiendavalt vajab tähelepanu asjaolu, et eelnõu Lisas 2 kirjeldatud hindamiskriteeriumide kohaselt võetakse tõendus põhise hindamisel arvesse TAI ennetuse teadusnõukogu hinnangut. Kui tõendus põhise hindamise raamistik kujundatakse TAI osalusel või TAI enda hinnangule tuginedes, muutub TAI osalemine samas taotlusvoorus pakkujana õiguslikult ja sisuliselt küsitavaks. Sellisel juhul on huvide konflikti risk ning eelnõus või selle rakendamisel tuleks ette näha selged rollide lahususe ja sõltumatuse tagamise mehhanismid.
- 3) TAI vaates kaasnevad eelnõuga mitmed võimalikud riskid ja väljakutsed. Esiteks on keskne risk seotud huvide konfliktiga olukorras, kus sama asutus võiks olla ühtaegu nii hindaja või eksperdi rollis kui ka potentsiaalne taotleja. Teiseks võib probleemiks kujuneda standardite ja kvaliteedinõuete ebapiisav täpsus olukorras, kus teenuseosutajate ring laieneb. Mida mitmekesisemaks muutub rakendajate ring, seda suurem on vajadus üheselt sõnastatud kvaliteedi-, mõõtmis- ja rakendusnõuete järele.
- 4) Eelnõu rakendamine võib suurendada Sotsiaalministeeriumi ja TAI töökoormust, eeskätt konsultatsioonide, metoodilise toe, andmeanalüüsi ja tulemuste hindamise osas, ilma et sellega kaasneks tingimata täiendav ressurss. Samuti väärib tähelepanu asjaolu, et meede keskendub rakendamise toetamisele, mitte sekkumiste arendamisele. Lisaks võib teenusepakkujate

mitmekesisumine kaasa tuua kvaliteedi ebaühtluse, mis omakorda suurendab Sotsiaalministeeriumi ja TAI rolli järelevalves, meetodilises suunamises ja kvaliteedi ühtlustamises.

- 5) Eelnõus sätestatud hindamiskriteeriumid soosivad selgelt struktureeritud, juba testitud ja rakendusvalmis sekkumisi. Selline lähenemine on iseenesest põhjendatud, kui eesmärk on laiendada juba väljatöötatud sekkumiste rakendamist. Tekib küsimus, kas soovitud valdkondades on väljaspool Sotsiaalministeeriumi või TAI arendusi piisavalt palju rakendusvalmis sekkumisi.
- 6) Praeguse taotlusvooru ülesehituse puhul ei saa välistada olukorda, kus hindamiskriteeriumitest tulenevalt seatakse eelisseisu erasektori või muude väliste osapoolte valduses olevad rakendusvalmis sekkumised, samal ajal kui riigi poolt väljatöötatud või arendatud sekkumiste rakendamisevõimalused jäävad kitsamaks. Seetõttu oleks põhjendatud hinnata, kas meetme ülesehitus tagab tasakaalustatud kohtlemise erinevate sekkumiste omanike ja arendajate vahel. Edasiste taotlusvoorude või sarnaste meetmete kavandamisel tuleks arvestada võimaliku tasakaalustamise vajadusega, et vältida olukorda, kus riigi enda arendusvõimekus või positsioon sekkumiste kujundajana nõrgeneb.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Annika Veimer
direktor

Koostajad:

Aljona Kurbatova
aljona.kurbatova@tai.ee

Erle Rikmann
erle.rikmann@tai.ee

Enrico Kaljurand
enrico.kaljurand@tai.ee